

Η επίδραση της διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki και των προσχολικών μουσικών εμπειριών στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και στα εκτελεστικά επιτεύγματα αρχάριων μαθητών εγχόρδων της μεθόδου Suzuki

Λελούδα Στάμου

Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν τα ακόλουθα: α) η επίδραση της διδασκαλίας εγχόρδων με τη μέθοδο Suzuki στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα αρχάριων μαθητών εγχόρδων, β) ο βαθμός στον οποίο οι δείκτες (σκορ) της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας των μαθητών κατά το ξεκίνημα της διδασκαλίας μπορούν να προβλέψουν τα εκτελεστικά τους επιτεύγματα στο όργανό τους ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki, και γ) η επίδραση των οργανωμένων προσχολικών μουσικών εμπειριών των μαθητών στα εκτελεστικά επιτεύγματα που έχουν μετέπειτα ως μαθητές εγχόρδων με τη μέθοδο Suzuki. Το δείγμα αποτελούνταν από 43 αρχάριους μαθητές βιολιού ή βιολοντσέλου που διδάσκονταν με τη μέθοδο Suzuki (πειραματική ομάδα) και 73 μαθητές μουσικής της δημόσιας σχολικής εκπαίδευσης (ομάδα ελέγχου) ηλικίας 5 έως 8 χρόνων. Όλοι οι μαθητές εξετάστηκαν πριν και μετά τη διδασκαλία με τις Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας (PMMA). Η διδασκαλία διήρκεσε 22 εβδομάδες και συνίστατο σε διδασκαλία οργάνου με τη μέθοδο Suzuki για την πειραματική ομάδα και γενική μουσική διδασκαλία για την ομάδα ελέγχου. Στο τέλος της διδακτικής περιόδου των 22 εβδομάδων 26 μαθητές της πειραματικής ομάδας ηχογραφήθηκαν και οι εκτελέσεις τους βαθμολογήθηκαν από τρεις ανεξάρτητους κριτές ως προς την Τονική Ακρίβεια, το Ρυθμό και την Έκφραση. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι α) αν και οι διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές, οι μαθητές που διδάσκονταν με τη μέθοδο Suzuki έτειναν να έχουν υψηλότερο μέσο όρο τονικού και συνολικού δείκτη και χαμηλότερο μέσο όρο ρυθμικού δείκτη στο PMMA σε σύγκριση με τους μαθητές της ομάδας ελέγχου ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας, β) οι δείκτες της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας που προέκυψαν κατά τον προ-έλεγχο των μαθητών της πειραματικής ομάδας προέβλεψαν τα εκτελεστικά τους επιτεύγματα ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki, και γ) αν και οι διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές, τα εκτελεστικά επιτεύγματα των μαθητών Suzuki που συμμετείχαν σε προγράμματα μουσικής αγωγής κατά την προσχολική τους ηλικία, έτειναν να αξιολογούνται υψηλότερα σε σχέση με αυτά των μαθητών Suzuki που δεν είχαν συμμετάσχει σε τέτοια προγράμματα κατά την προσχολική τους ηλικία.

Η ερευνητική μελέτη που περιγράφεται στο παρόν άρθρο ανήκει σε ένα ερευνητικό πεδίο το οποίο ασχολείται με τις στις επιδράσεις των διαφόρων τρόπων διδασκαλίας στη μουσική ανάπτυξη καθώς και με τον εντοπισμό μεταβλητών που μπορούν να προβλέψουν τα μουσικά επιτεύγματα ενός ατόμου. Βασικά ερωτήματα σε αυτόν τον χώρο έρευνας είναι ο ρόλος της μουσικής δεκτικότητας στη μουσική ανάπτυξη, ο προσδιορισμός των μεθόδων και διδακτικών προσεγγίσεων που συμβάλλουν μέγιστα στη μουσική ανάπτυξη, και ο προσδιορισμός παραγόντων που μπορούν να προβλέψουν τη μουσική επίδοση ενός ατόμου.

Η μουσική διδασκαλία με τη μέθοδο Σουζούκι, παρόλο που είναι ευρέως διαδεδομένη τόσο σε Η.Π.Α., Ευρώπη, Λατινική Αμερική κλπ., δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας σε βαθμό που να μπορεί κανείς να ορίσει τις επιδράσεις της στη μουσική δεκτικότητα και στα μουσικά επιτεύγματα των μαθητών. Επίσης, η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημαντικότητα των πρώτων χρόνων της ζωής δημιουργεί διάφορα ερωτήματα σχετικά με το ρόλο των προσχολικών μουσικών εμπειριών στα μελλοντικά μουσικά επιτεύγματα. Η επιστημονική περιέργεια σχετικά με την επίδραση που μπορεί να έχουν στη μουσική ανάπτυξη ενός ατόμου οι μουσικές εμπειρίες στα πρώτα χρόνια της ζωής του και η εκμάθηση της μουσικής με τη μέθοδο Σουζούκι, αποτέλεσε το εφάπτηρο για τις περισσότερες από τις μελέτες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, όπως άλλωστε και για την κύρια ερευνητική μελέτη που παρουσιάζεται στο άρθρο αυτό. Πληροφορίες σχετικά με τα παιδαγωγική φιλοσοφία και πράξη της προσέγγισης του Shinichi Suzuki δίδονται σε σχετικά άρθρα (Stamou, 1998 και Στάμου, 2002).

Ο Edwin Gordon, μουσικοπαιδαγωγός και ερευνητής των Η.Π.Α., ο οποίος διερευνά τη μουσική ανάπτυξη μικρότερων και μεγαλύτερων παιδιών εδώ και 40 περίπου χρόνια, διαχώρισε ξεκάθαρα τους όρους "music aptitude" ["μουσική δεκτικότητα", (Παπαζαρή, 1999)] και "music achievement" ["μουσικά επιτεύγματα", (Παπαζαρή, 1999)]. Η μουσική δεκτικότητα ορίζεται ως το δυναμικό ενός ατόμου να επιτύχει μουσικά, ή με άλλα λόγια ως η "εν δυνάμει υπάρχουσα δεκτικότητα μάθησης της μουσικής, ιδιαίτερα για τη δυνατότητα ανάπτυξης των μουσικών επιδεξιοτήτων" (σελ. 204-205). Αντίθετα, ο όρος "μουσικά επιτεύγματα" ορίζεται ως το επίπεδο των μουσικών δεξιοτήτων που έχει αναπτύξει ένα άτομο ως αποτέλεσμα της μουσικής του δεκτικότητας και των μουσικών του εμπειριών (Taggart, 1989). Με πολύ απλά λόγια, η μουσική δεκτικότητα αφορά στο δυναμικό του ατόμου για μουσική μάθηση και μουσικά επιτεύγματα, ενώ τα μουσικά επιτεύγματα αφορούν σε αυτά που τελικά έμαθε και μπορεί να επιδείξει μουσικά το άτομο. Κάθε άτομο γεννιέται με κάποιο επίπεδο μουσικής δεκτικότητας, το οποίο αξιοποιεί σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό προκειμένου να παράγει μουσικά επιτεύγματα. Η μουσική δεκτικότητα

είναι μεταβαλλόμενη ως την ηλικία των 9 περίπου χρόνων, περίοδο κατά την οποία το επίπεδο της μουσικής δεκτικότητας μεταβάλλεται κάτω από την επίδραση του περιβάλλοντος. Μετά την ηλικία των 9 περίπου χρόνων, το επίπεδο μουσικής δεκτικότητας σταθεροποιείται ανεξαρτήτως των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων στα οποία εκτίθεται το άτομο. Η σταθεροποίηση της μουσικής δεκτικότητας κατά την περίοδο αυτή της ζωής ενός ατόμου συνδέεται στενά με την σημαντική μείωση της πλαστικότητας του εγκεφάλου που έχει συντελεστεί ως την ηλικία αυτή. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ένα άτομο δεν μπορεί να μάθει μουσική μετά από αυτή την ηλικία, αλλά ότι θα μάθει μουσική χρησιμοποιώντας και αξιοποιώντας τις εγκεφαλικές δομές, το μουσικό δυναμικό, που ανέπτυξε για τη μουσική ως την ηλικία των 9 περίπου χρόνων (Στάμου, 2004 και Stamou, 2001). Περισσότερες πληροφορίες σχετικά τις παραπάνω έννοιες και τις ιδιότητές τους δίνονται στο άρθρο "Η μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και οι Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας: Ο σκοπός και το περιεχόμενο του τεστ" (Στάμου, 2001).

Στα πλαίσια του παρόντος άρθρου ο όρος "εκτελεστικά επιτεύγματα" ορίζει το επίπεδο των δεξιοτήτων εκτέλεσης που έχει αναπτύξει το άτομο στη μουσική εκτέλεση είτε με τη φωνή (τραγουδι) είτε σε κάποιο μουσικό όργανο. Ως "προσχολικές μουσικές εμπειρίες" ορίζονται οι οργανωμένες μουσικές εμπειρίες με τη μορφή διδασκαλίας που μπορεί να έχει ένα άτομο από τη γέννησή του ως την ηλικία των 5 χρόνων. Σημειωτέον ότι στις Η.Π.Α. καθώς και σε άλλα μέρη της Ευρώπης λειτουργούν εδώ και χρόνια προγράμματα μουσικής αγωγής για βρέφη και νήπια. Στην Ελλάδα ένα τέτοιο πρόγραμμα λειτουργεί από το 2001 υπό την επιστημονική επίβλεψη της γράφουσας (Στάμου, 2004)

Η Επίδραση της Διδασκαλίας στη Μεταβαλλόμενη Μουσική Δεκτικότητα

Στη μελέτη της σχετικά με τη μουσική δεκτικότητα, η Taggart (1997) χρησιμοποίησε το τεστ Audie (Gordon, 1989) για τον προ της διδασκαλίας έλεγχο και μετά τη διδασκαλία έλεγχο της μουσικής δεκτικότητας παιδιών προσχολικής ηλικίας, και το τεστ *Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας*¹ (*Primary Measures of Music Audiation*; Gordon, 1979) για την

¹"Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας" (*Primary Measures of Music Audiation*, Edwin Gordon, 1979, 1986): Έγκυρο και αξιόπιστο δημοσιευμένο τεστ μέτρησης της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας, σχεδιασμένο για παιδιά νηπιαγωγείου, α', β', γ', και δ' τάξης δημοτικού. Αποτελείται από το Μελωδικό και Ρυθμικό Μέρος και παράγει τρεις δείκτες (σκορ) για κάθε συμμετέχοντα, το Μελωδικό δείκτη, το Ρυθμικό δείκτη και το Συνολικό δείκτη (που προκύπτει από το άθροισμα των δύο προηγούμενων. Για μία λεπτομερή περιγραφή του τεστ, βλέπε Στάμου, Λ. (2001). Η μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και οι "Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας": Ο σκοπός και το περιεχόμενο του τεστ". Περιοδικό *Μουσικοτροπίες*, 38-39, σελ. 90-98

προ και μετά τη διδασκαλία μέτρηση της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας παιδιών 5 έως 8 χρόνων.

Η πειραματική μεταχείριση αποτελούνταν από κατάλληλη για την ηλικία των παιδιών μουσική διδασκαλία δύο φορές την εβδομάδα από 20 λεπτά της ώρας για έναν ολόκληρο χρόνο. Τα αποτελέσματα της έρευνας της έδειξαν ότι: α) η κατάλληλη μουσική διδασκαλία βοηθά σημαντικά την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας παιδιών ηλικίας 3 ως 8 χρόνων, β) η επίδραση της μουσικής διδασκαλίας διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία του παιδιού και είναι μεγαλύτερη όσο μικρότερο σε ηλικία είναι το παιδί, και γ) η επίδραση κατάλληλης μουσικής διδασκαλίας στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα ενός παιδιού έχει διάρκεια στον χρόνο.

Ο Flohr (1981) διερεύνησε την επίδραση της βραχυχρόνιας μουσικής διδασκαλίας στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα πεντάχρονων παιδιών. Είκοσι εννέα παιδιά τοποθετήθηκαν τυχαία σε τρεις ομάδες. Η Μουσική Ομάδα I έλαβε 12 εβδομάδες μουσική διδασκαλίας σχετικά με αυτοσχεδιασμό σε όργανα, ενώ η Μουσική Ομάδα II έλαβε 12 εβδομάδες διδασκαλίας αποτελούμενης από τραγούδι, εκτέλεση σε κρουστά όργανα και κίνηση. Η Ομάδα Ελέγχου δεν έλαβε καθόλου μουσική διδασκαλία. Το τεστ Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας δόθηκε σε όλα τα παιδιά για τον προ και μετά έλεγχο της μουσικής τους δεκτικότητας. Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν έδειξαν καμία σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών ομάδων. Στα πλαίσια περαιτέρω ανάλυσης, βρέθηκε ότι υπήρχε σημαντική διαφορά υπέρ των Ομάδων I και II μαζί σε σύγκριση με την Ομάδα Ελέγχου, καταδεικνύοντας τη μουσική διδασκαλία ως υπεύθυνη για τη διακύμανση.

Σε μία άλλη μελέτη του, ο Gordon (1980) εξέτασε τον Απρίλιο του 1978, 873 παιδιά (νηπιαγωγείου ως τρίτης δημοτικού) με το τεστ *Primary Measures of Music Audiation* (PMMA) στο West Irondequoit της Νέας Υόρκης. Τα σκορ των μαθητών της πειραματικής ομάδας δόθηκαν στους δασκάλους κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, έτσι ώστε όταν θα άρχιζε η διδασκαλία το φθινόπωρο, να μπορούσαν να διδάξουν με βάση τις ατομικές διαφορές μεταξύ των μαθητών, ακολουθώντας τις οδηγίες που δίνονται μέσα στον Οδηγό Χρήσης του PMMA. Το τεστ ξαναδόθηκε στους μαθητές ύστερα από 8 μήνες συγκεκριμένης μουσικής διδασκαλίας που διενεργούνται σε ένα ή δύο μαθήματα μουσικής εβδομαδιαίως. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η πειραματική ομάδα που είχε λάβει συγκεκριμένη μουσική διδασκαλία για 8 μήνες, πέτυχε σημαντικά καλύτερα αποτελέσματα στο PMMA σε σχέση με την Ομάδα Ελέγχου

Οι διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων έτειναν να είναι μεγαλύτερες για τα μικρότερα παιδιά και πιο έντονες για το ρυθμικό από ότι για το τονικό τεστ. Το τελευταίο οφείλονταν, σύμφωνα με τον Gordon (1980) στο γεγονός ότι οι δάσκαλοι στα μαθήματά τους είχαν δώσει μεγαλύτερη έμφαση σε ρυθμικές

δραστηριότητες απ' ότι σε μελωδικές.

Σε μία μακροχρόνια μελέτη προβλεπτικής εγκυρότητας του PMMA, ο Woodruff (1984) διερεύνησε μεταξύ άλλων τις επιδράσεις της διδασκαλίας του βιολιού με τη μέθοδο Suzuki στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα παιδιών νηπιαγωγείου που μάθαιναν βιολί με τη μέθοδο Suzuki. Τα αποτελέσματα έδειξαν μία μικρή αύξηση στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα των μαθητών. Ο Woodruff συμπέρανε ότι περισσότερες ερευνητικές μελέτες είναι απαραίτητες προκειμένου να καθορισθούν οι επιδράσεις της διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα.

Η Forsythe (1985), η οποία κατασκεύασε και χρησιμοποίησε ένα τεστ μουσικής ακουστικότητας μέσω υπολογιστή για παιδιά προσχολικής ηλικίας, εξέτασε 350 μαθητές ηλικίας 6-8 χρόνων με το PMMA και 318 μαθητές ηλικίας 9-11 χρόνων με το *Music Aptitude Profile* (Gordon, 1967), προκειμένου να διερευνήσει την ανάπτυξη της μουσικής ικανότητας κατά μήκος ενός μεγάλου ηλικιακού φάσματος. Βρήκε ότι η διάρκεια της μουσικής εκπαίδευσης ενός ατόμου συνδέονταν σημαντικά με τη μουσική δεκτικότητα. Ωστόσο, κανένας τύπος μουσικής διδασκαλίας - Suzuki, Dalcroze, Orff, πιάνο, δημιουργικότητα, χορός - δεν φάνηκε να επιδρά περισσότερο στην ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας σε σύγκριση με τους υπόλοιπους.

Μία σημαντική αύξηση στα σκορ μαθητών γ' δημοτικού στο ρυθμικό τεστ του PMMA που οφείλονταν στην διδασκαλία βρέθηκε από τον McDonald (1987), που διερεύνησε την εφαρμογή του εμπειρικού μοντέλου της αλληλουχίας μάθησης του στη διδασκαλία της φλογέρας. Η διδασκαλία περιελάμβανε μία αλληλουχία στην οποία τα παιδιά πρώτα μάθαιναν να τραγουδούν το τραγούδι ακουστικά, ύστερα τραγουδούσαν ή απήγγειλαν ρυθμικά μελωδικά ή ρυθμικά μοτίβα του τραγουδιού με μία ουδέτερη συλλαβή ή με μελωδικές και ρυθμικές συλλαβές, και μόνο πολύ αργότερα άρχισαν να διαβάζουν και να γράφουν τα μοτίβα αυτά. Η διδασκαλία που έλαβε η ομάδα ελέγχου περιελάμβανε εκμάθηση τοποθέτησης δακτύλων στη φλογέρα, εκμάθηση νοτών και ρυθμικών συμβόλων τα οποία παρουσιάζονταν μεμονωμένα στην αρχή και ύστερα στις παρτιτούρες των τραγουδιών από τις οποίες έπαιζαν τα παιδιά τα τραγούδια τους.

Σε μία άλλη μελέτη (Moore, 1987), 260 μαθητές β' και γ' τάξης δημοτικού χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες. Όλοι συμπλήρωσαν ένα *Ερωτηματολόγιο Μουσικών Εμπειριών* και εξετάστηκαν με το PMMA πριν από τη διδασκαλία. Κατά τη διάρκεια των 10 εβδομάδων διδασκαλίας, οι μαθητές της 1ης ομάδας έλαβαν δύο μισάωρα διδασκαλίας την εβδομάδα με έμφαση στο ρυθμό και στην κίνηση. Η 2η ομάδα έλαβε τον ίδιο αριθμό μαθημάτων που βασίζονταν στην ακρόαση και στο τραγούδι χωρίς έμφαση στο ρυθμό και την κίνηση. Η 3η ομάδα δεν έλαβε καθόλου σχολική μουσική διδασκαλία κατά την διάρκεια των 10

αυτών εβδομάδων. Η 1η ομάδα αποτέλεσε την πειραματική ομάδα ενώ η 2η και 3η ομάδα αποτέλεσαν τις ομάδες ελέγχου. Μετά την περίοδο της διδασκαλίας, οι μαθητές εξετάστηκαν ξανά με το PMMA. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι μετά από διδασκαλία με έμφαση στο ρυθμό και την κίνηση, η ρυθμική δεκτικότητα των μαθητών της πειραματικής ομάδας ήταν σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με αυτή των μαθητών στις ομάδες ελέγχου που δεν είχαν λάβει μαθήματα ρυθμού και κίνησης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν επίσης έναν συσχετισμό ανάμεσα στη μουσική εμπειρία των μαθητών και στα σκορ τους στο τονικό μέρος του PMMA. Αυτό σύμφωνα με τον Moore είναι μία ένδειξη ότι οι πρώιμες μουσικές εμπειρίες αυτών των μαθητών πιθανόν να συνέβαλαν στη μουσική τους δεκτικότητα.

Από τις έρευνες που παρουσιάστηκαν παραπάνω (Taggart, 1997; Gordon, 1980; Flohr, 1981), είναι φανερό ότι η μουσική δεκτικότητα των παιδιών (όπως αυτή μετριέται με το PMMA) επηρεάζεται από τη διδασκαλία. Φαίνεται ότι η σπουδαιότητα της μουσικής διδασκαλίας για την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας, συγκριτικά με την έλλειψη διδασκαλίας, έχει ήδη παγιωθεί (Taggart, 1997; Flohr, 1981), και ότι αυτό που χρειάζεται να διερευνηθεί και να συγκεκριμενοποιηθεί είναι ποιες διδακτικές προσεγγίσεις είναι πιο αποτελεσματικές. Η έρευνά του Gordon (1980) επιχείρησε να συγκρίνει την αποτελεσματικότητα της εξατομικευμένης και μη-εξατομικευμένης μουσικής διδασκαλίας για την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας στα πλαίσια του γενικού μαθήματος μουσικής στο σχολείο. Η έρευνα που περιγράφεται στο παρόν άρθρο ανήκει σε αυτόν τον χώρο της συγκριτικής διερεύνησης, συγκρίνοντας τις επιδράσεις της οργανικής και γενικής μουσικής διδασκαλίας στην ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας.

Η Μουσική Δεκτικότητα ως Παράγοντας Πρόβλεψης των Μουσικών Επιτευγμάτων

Σύμφωνα με τον Gordon (1990), η μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα ενός παιδιού είναι ο καλύτερος παράγοντας πρόβλεψης του επιπέδου στο οποίο θα σταθεροποιηθεί η μουσική του δεκτικότητα περίπου στην ηλικία των 9 χρόνων, ενώ το επίπεδο των μουσικών του επιτευγμάτων δεν μπορεί ποτέ να ξεπεράσει το επίπεδο της μουσικής δεκτικότητας με το οποίο γεννήθηκε. Σύμφωνα με αυτό, ένα τεστ μουσικής δεκτικότητας θα έπρεπε να είναι σε θέση να φανερώνει το επίπεδο μουσικής δεκτικότητας ενός παιδιού και να προβλέπει το πιο υψηλό επίπεδο στο οποίο το παιδί θα μπορούσε να φτάσει με ιδανική διδασκαλία.

Δύο μακροχρόνιες μελέτες της προβλεπτικής εγκυρότητας του PMMA είναι

ιδιαιτέρως σημαντικές. Η πρώτη έγινε από τον Gordon (1986) στην Πενσυλβάνια των Η.Π.Α. Στην αρχή του σχολικού έτους, 29 παιδιά ηλικίας 6-8 χρόνων συμμετείχαν στο PMMA και στη συνέχεια έλαβαν μαθήματα βιολιού ως το τέλος του σχολικού έτους. Στο τέλος, ηχογραφήθηκε το παίξιμό τους στο βιολί και αξιολογήθηκε από δύο κριτές ως προς την τονική ακρίβεια, το ρυθμό, και τη μουσική έκφραση. Οι συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας που βρέθηκαν ανάμεσα στα τονικά, ρυθμικά και συνολικά σκορ στο PMMA και στα συνολικά σκορ εκτελεστικής επίδοσης θεωρήθηκαν αρκετά δυνατοί ώστε να παγιώσουν τη προβλεπτική εγκυρότητα του PMMA (0,78 για το Τονικό Μέρος, 0,58 για το Ρυθμικό, και 0,73 για το Συνολικό).

Σε μία άλλη μακροχρόνια μελέτη προβλεπτικής εγκυρότητας (Woodruff, 1984), δύο ομάδες παιδιών νηπιαγωγείου εξετάστηκαν με το PMMA πριν αρχίσουν μαθήματα βιολιού με τη μέθοδο Suzuki. Μετά από ένα εξάμηνο μαθημάτων, τα παιδιά εξετάστηκαν ξανά με το PMMA και ηχογραφήθηκαν οι εκτελέσεις τους στο βιολί, οι οποίες και βαθμολογήθηκαν ως προς την τονική και ρυθμική επίδοση. Το Τονικό Μέρος του PMMA βρέθηκε ότι είχε υψηλό επίπεδο προβλεπτικής εγκυρότητας. Το Ρυθμικό Μέρος έδειξε μία μέτρια μόνο προβλεπτική εγκυρότητα. Για το ότι οι δείκτες που βρέθηκαν στην έρευνα αυτή ήταν χαμηλότεροι από αυτούς που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη μελέτη, μπορεί να ευθύνεται η διάρκεια της διδασκαλίας. Μία περίοδος 12 εβδομάδων μπορεί να μην είναι αρκετά μεγάλη ώστε να επιτρέπει στα παιδιά να αξιοποιήσουν σε σημαντικό βαθμό το μουσικό τους δυναμικό. Η ποιότητα της διδασκαλίας που έλαβαν τα παιδιά μπορεί να επηρέασε επίσης τα ευρήματα στη μελέτη του Woodruff.

Από τις μελέτες που αναφέρθηκαν, είναι φανερή η αναγκαιότητα να διερευνηθεί περαιτέρω η προβλεπτική εγκυρότητα του PMMA με έρευνες που να περιλαμβάνουν πιο ποικίλα δείγματα καθώς και αρκετά μεγάλες περιόδους πειραματικής μεταχείρισης (διδασκαλίας). Παρόλο που η προβλεπτική εγκυρότητα του PMMA έχει ήδη γίνει αποδεκτή μέσα από τη βασική έρευνα του Gordon (1986), οι συντελεστές που βρέθηκαν αφορούν σε ένα δείγμα παιδιών ηλικίας 7 και 8 χρόνων. Ομοίως, ενώ οι δείκτες που βρήκε ο Woodruff (1984) για το Τονικό μέρος ενισχύουν την προβλεπτική εγκυρότητα του PMMA, αναφέρονται μόνο σε παιδιά νηπιαγωγείου. Η έρευνα που θα περιγράφεται στο παρόν άρθρο φιλοδοξεί να γεμίσει τα κενά που υπάρχουν στις παραπάνω έρευνες, συμπεριλαμβάνοντας στο δείγμα της μαθητές ηλικίας 5 - 8 χρόνων και μία μεγαλύτερη περίοδο διδασκαλίας σε σύγκριση με αυτή στη μελέτη του Woodruff.

Οι Επιδράσεις των Μουσικών Εμπειριών της Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στα Μελλοντικά Εκτελεστικά Επιτεύγματα και τη Μουσική Επιτυχία

Διάφορες έρευνες αναφέρουν επιδράσεις πρώιμων μουσικών εμπειριών στη μουσική ανάπτυξη και τη μελλοντική μουσική επιτυχία των παιδιών (Jenkins, 1976; Gordon, 1967; Brand, 1986; Doan, 1973; Brokaw, 1983; Zdzinski, 1991; Zdzinski, 1992; Sloboda & Howe, 1991; Sosniak, 1985; Sloane, 1985; Howe, Davidson, Moore, and Sloboda, 1995). Σε μία βιογραφική μελέτη 165 Πολωνών επαγγελματιών μουσικών ηλικίας 21 ως 89 ετών, η Manturzevska (1990) οδηγήθηκε στο να σχηματίσει την υπόθεση ότι εάν η μουσική εκπαίδευση ενός ατόμου αρχίσει μετά την ηλικία των 9 χρόνων, η καριέρα του, ιδιαίτερα όσον αφορά τους πιανίστες και βιολιστές, δεν μπορεί να φτάσει ποτέ σε επίπεδο βιρτουόζου άσχετα από τις μουσικές τους ικανότητες και τη θέλησή τους. Ο Suzuki (1973) όπως και ο Gordon (1990) πιστεύουν ότι το μουσικό περιβάλλον στο οποίο εκτίθεται ένα παιδί κατά τη διάρκεια των πρώτων τριών ή πέντε χρόνων της ζωής του είναι καθοριστικό για τη μουσική του ανάπτυξη.

Σε άλλη μελέτη (Mitchell, 1985), βρέθηκε ότι μουσικές εμπειρίες της πρώιμης παιδικής ηλικίας που σχετίζονται με τη μουσική ικανότητα είναι η προσχολική μουσική αγωγή, η παρουσία μεγαλύτερων αδερφών που ασχολούνται με τη μουσική, η ύπαρξη πιάνου στο σπίτι, καθώς και το να έχει κανείς γονείς που ασχολούνται με τη μουσική. Το τραγούδι της μητέρας για το παιδί, η καθοδήγηση από γονείς και άλλους ενήλικες προκειμένου να μάθει το παιδί να τραγουδά ένα τραγούδι, η συμμετοχή της οικογένειας σε τραγούδι και παίξιμο οργάνων, καθώς και η συμμετοχή των γονιών σε μουσικές δραστηριότητες έχουν επίσης αναγνωρισθεί ως εμπειρίες που σχετίζονται σημαντικά με τη μελλοντική μουσική επιτυχία ενός παιδιού (Kirpatrick, 1962; Wendrich, 1981). Οι μουσικές εμπειρίες που αποκτά ένα παιδί στο νηπιαγωγείο ή στο κατηχητικό φαίνεται να μπορούν να προβλέψουν τις τονικές και ρυθμικές ικανότητες του παιδιού (Moore, 1973).

Τα γενικά συμπεράσματα που μπορούν να προκύψουν από τις έρευνες που προαναφέρθηκαν είναι ότι: α) η μουσική δεκτικότητα μπορεί να αναπτυχθεί με κατάλληλη διδασκαλία, β) οι δείκτες στο PMMA μπορούν να προβλέψουν τις μελλοντικές μουσικές επιδόσεις, και γ) οι τυπικές ή άτυπες μουσικές εμπειρίες της προσχολικής ηλικίας σχετίζονται με τη μελλοντική μουσική επίδοση. Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι χρειάζεται να γίνουν και άλλες έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητα κάποιων ευρέως διαδεδομένων διδακτικών προσεγγίσεων, έτσι ώστε να μπορούν να καθορισθούν τα στοιχεία εκείνα που συνεισφέρουν σημαντικά στη μουσική ανάπτυξη του ατόμου και έτσι ώστε υπάρχουσες μέθοδοι διδασκαλίας να βελτιωθούν για να εξυπηρετήσουν καλύτερα τις ανάγκες των μαθητών. Χρειάζεται επίσης να γίνουν έρευνες που να

χρησιμοποιούν δείγμα από όλες τις ηλικίες για τις οποίες προορίζεται το PMMA έτσι ώστε να μπορεί να καθορισθεί η προβλεπτική ισχύς του PMMA ανά ηλικία και να παγιωθεί η συνολική προβλεπτική ισχύς του. Τέλος, περισσότερες μελέτες που θα επιδιώξουν να διερευνήσουν ύπαρξη αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των προσχολικών μουσικών εμπειριών και της μελλοντικής μουσικής επίδοσης, είναι αναγκαίες, εάν θέλουμε να ισχυροποιήσουμε το αίτημα για προγράμματα προσχολικής μουσικής αγωγής και να συμβάλουμε σημαντικά στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών..

Η έρευνα που περιγράφεται στο παρόν άρθρο επιδίωξε να συμπληρώσει κάποια κενά στις προϋπάρχουσες έρευνες με τους εξής τρόπους: α) διερευνώντας την επίδραση μίας μεθόδου οργανικής μουσικής διδασκαλίας σε σχέση με την επίδραση της γενικής μουσικής διδασκαλίας στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα, β) διερευνώντας την προβλεπτική ισχύ του PMMA με ένα δείγμα που περιελάμβανε όλα τα ηλικιακά επίπεδα για τα οποία είναι κατάλληλο το PMMA (ηλικίες 5 - 8 χρόνων), και γ) επιχειρώντας να διερευνήσει την ύπαρξη αιτιώδους σχέσης μεταξύ των μουσικών εμπειριών της πρώιμης παιδικής ηλικίας και της μελλοντικής εκτελεστικής επίδοσης σε ένα μουσικό όργανο.

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της επίδρασης της διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki και των προσχολικών μουσικών εμπειριών στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και στα εκτελεστικά επιτεύγματα αρχαρίων μαθητών της μεθόδου Suzuki. Συγκεκριμένα διερευνήθηκαν τα ακόλουθα: α) η επίδραση της διδασκαλίας εγχόρδων (βιολί ή βιολοντσέλο) με τη μέθοδο Suzuki στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα αρχαρίων μαθητών που διδάσκονταν με τη μέθοδο αυτή, β) ο βαθμός στον οποίο οι δείκτες της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας των μαθητών στην αρχή της διδασκαλίας θα μπορούσαν να προβλέψουν τα εκτελεστικά τους επιτεύγματα (επιδόσεις) στο όργανο ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki, και γ) εάν η συμμετοχή των παιδιών σε μαθήματα προσχολικής μουσικής αγωγής πριν την εισαγωγή τους στην οργανική διδασκαλία Suzuki επηρέασε τα εκτελεστικά τους επιτεύγματα (επιδόσεις) πάνω στο όργανο.

Μέθοδος

Το δείγμα της παρούσας μελέτης αποτέλεσαν 116 παιδιά ηλικίας 5 ως 8 ετών στην πολιτεία του Μίτσιγκαν των Η.Π.Α.. 43 από αυτά τα παιδιά ήταν μαθητές που μόλις άρχιζαν εκμάθηση έγχορδου οργάνου με τη μέθοδο Suzuki και που δεν είχαν λάβει καμία διδασκαλία πάνω στο όργανο πριν το ξεκίνημα της έρευνας αυτής (πειραματική ομάδα). Τα άλλα 73 παιδιά ήταν μαθητές νηπιαγωγείου ως γ' τάξης δημοτικού που είχαν γενική μουσική διδασκαλία ως

μέρος του σχολικού προγράμματος (ομάδα ελέγχου). Οι μαθητές και των δύο ομάδων εξετάστηκαν με το PMMA κατά την πρώτη και δεύτερη εβδομάδα της έρευνας. Επίσης, το *Ερωτηματολόγιο Μουσικών Εμπειριών (ΕΜΕ)* δόθηκε προς συμπλήρωση στους γονείς των παιδιών της πειραματικής ομάδας προκειμένου να δώσουν πληροφορίες σχετικά με το αν τα παιδιά τους έλαβαν μουσική διδασκαλία πριν την έναρξη της διδασκαλίας Suzuki και την ηλικία των 5 ετών.

Οι μαθητές της πειραματικής ομάδας προέρχονταν από έναν αριθμό διαφορετικών δασκάλων και λάμβαναν ένα ατομικό μάθημα οργάνου διάρκειας 20'-30' λεπτών της ώρας και ένα ομαδικό μάθημα διάρκειας 45' - 60' λεπτών της ώρας κάθε εβδομάδα για 22 εβδομάδες. Οι μαθητές της ομάδας ελέγχου είχαν γενική μουσική για 30' λεπτά της ώρας δύο φορές την εβδομάδα με έναν εκπαιδευτικό της μουσικής ως μέρος του σχολικού προγράμματος, και δεν λάμβαναν καμία διδασκαλία πάνω σε όργανο.

Στο τέλος της περιόδου των 22 εβδομάδων, όλοι οι μαθητές της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου εξετάστηκαν ξανά με το PMMA. 26 μαθητές της πειραματικής ομάδας ηχογραφήθηκαν ενώ έπαιζαν το κομμάτι "Φεγγαράκι μου λαμπρό" στο όργανό τους (βιολί ή βιολοντσέλο). Οι εκτελέσεις τους βαθμολογήθηκαν από δύο ανεξάρτητους κριτές ως προς την Τονική Ακρίβεια, Ρυθμό, και Έκφραση από τα οποία προέκυψε επίσης μία Συνολική βαθμολογία (σκορ) εκτελεστικής επίδοσης.

Αποτελέσματα - Συζήτηση

Η επίδραση της διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα αρχάριων μαθητών εγχόρδων

Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και συντελεστές αξιοπιστίας (με τη μέθοδο της διαίρεσης σε δύο μισά) υπολογίστηκαν για τα σκορ στο PMMA των μαθητών της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου. Προκειμένου να διαπιστωθεί η επίδραση της διδασκαλίας στη μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα των μαθητών που διδάσκονταν έγχορδο όργανο με τη μέθοδο Suzuki συγκριτικά με τους μαθητές της ομάδας ελέγχου οι οποίοι λάμβαναν γενική μουσική διδασκαλία, οι μαθητές της πειραματικής ομάδας τοποθετήθηκαν σε ζευγάρια με τους μαθητές της ομάδας ελέγχου, με πρώτο κριτήριο την ίδια ηλικία, και επόμενα κριτήρια την εγγύτητα στο Τονικό σκορ, το Ρυθμικό σκορ, και το Συνολικό σκορ μουσικής δεκτικότητας. Επειδή η ομάδα ελέγχου αποτελούνταν από περισσότερους μαθητές σε σχέση με την Πειραματική Ομάδα, επιλέχθηκαν να συμπεριληφθούν στα ζευγάρια εκείνοι οι μαθητές της ομάδας ελέγχου των οποίων τα σκορ στο PMMA ήταν πλησιέστερα με αυτά των μαθητών της πειραματικής ομάδας. Προκειμένου να διασφαλιστεί

ότι τα άτομα που είχαν μπει σε κάθε ζευγάρι δεν διέφεραν σημαντικά το ένα από το άλλο ως προς τις μεταβλητές με βάση τις οποίες συνταιριάστηκαν, διενεργήθηκε έλεγχος *t* test για δείγματα εξισωμένα κατά ζεύγη, ως προς τα Τονικά, Ρυθμικά και Συνολικά σκορ που προέκυψαν κατά τον προέλεγχο των μαθητών με το PMMA (πριν το ξεκίνημα της διδασκαλίας). Τα αποτελέσματα, όπως φαίνονται και στον Πίνακα 1, έδειξαν ότι δεν υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο μελών του κάθε ζεύγους, και συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο συνταιριάστηκαν τα άτομα από την πειραματική ομάδα και την ομάδα ελέγχου σε ζευγάρια ήταν έγκυρος.

Ηλικιακό επίπεδο	n	Suzuki μαθητές		Μαθητές γενικής μουσικής		t value
		M	SD	M	SD	
5 ετών						
Τονικό σκορ	13	26.31	5.27	26.38	5.47	.27
Ρυθμικό	13	23.54	3.71	23.46	5.27	-.43
Συνολικό	11	51.64	8.69	51.18	9.27	-1.24
6 ετών						
Τονικό σκορ	5	34.20	3.19	34.40	3.21	1.00
Ρυθμικό	5	33.20	2.17	33.20	2.28	.00
Συνολικό	5	67.40	3.36	68.00	2.91	1.18
7 ετών						
Τονικό σκορ	7	37.14	2.48	36.86	2.27	-1.55
Ρυθμικό	6	34.67	2.50	35.00	2.00	.79
Συνολικό	7	70.71	4.15	70.28	3.95	-1.16
8 ετών						
Τονικό σκορ	5	36.60	2.79	37.00	1.41	.59
Ρυθμικό	4	31.50	1.91	31.75	1.71	.33
Συνολικό	4	67.75	2.99	68.75	2.50	2.45
p > .05						

Πίνακας 1. Το *t* Test ανάμεσα στους Suzuki μαθητές και μαθητές γενικής μουσικής ως προς τα προ της διδασκαλίας σκορ στο PMMA

Ένα *t* test για δείγματα εξισωμένα κατά ζεύγη διενεργήθηκε στα άτομα της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου προκειμένου να καθοριστεί εάν οι μέσοι όροι των Τονικών, Ρυθμικών, και Συνολικών σκορ που προέκυψαν κατά τον έλεγχο των μαθητών Suzuki στο PMMA μετά τη διδασκαλία διέφεραν σημαντικά από αυτούς των μαθητών γενικής μουσικής με τους οποίους είχαν συνταιριαστεί. Από τα αποτελέσματα προέκυψε, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 2, ότι οι μαθητές της μεθόδου Suzuki έτειναν να έχουν υψηλότερους μέσους

όρους στο Τονικό και Συνολικό σκορ και χαμηλότερους μέσους όρους στο Ρυθμικό σκορ στο PMMA κατά τον μετα-έλεγχο, συγκριτικά με τους μαθητές γενικής μουσικής με τους οποίους είχαν τοποθετηθεί σε ζεύγη. Ωστόσο, καμία από τις διαφορές αυτές δεν βρέθηκε να είναι στατιστικά σημαντική.

		<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>t value</u>
Τονικό σκορ	25	34.56	5.17	34.16	5.82	-.41
Ρυθμικό	29	29.79	5.46	29.83	5.47	.03
Συνολικό	25	64.32	9.85	62.60	10.17	-1.30

p > .05

Πίνακας 2. Το *t* Τεστ για Δείγματα Εξισωμένα Κατά Ζεύγη Ανάμεσα στους μαθητές Suzuki και στους Μαθητές Γενικής Μουσικής ως προς τα σκορ στο PMMA μετά τη διδασκαλία

Στη συνέχεια, διενεργήθηκε *t* τεστ για δείγματα εξισωμένα κατά ζεύγη για κάθε ηλικιακό επίπεδο, προκειμένου να αξιολογηθεί εάν υπήρχαν σημαντικές διαφορές στα Τονικά, Ρυθμικά, και Συνολικά σκορ μετα-ελέγχου στο PMMA μεταξύ μαθητών ίδιας ηλικίας της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι δεν υπήρχε σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των συνολικών σκορ μετα-ελέγχου στο PMMA μεταξύ μαθητών της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου σε κανένα ηλικιακό επίπεδο. Ωστόσο, οι μέσοι όροι των Συνολικών σκορ μετα-ελέγχου στο PMMA των μαθητών της μεθόδου Suzuki έτειναν να είναι υψηλότεροι από εκείνους των μαθητών γενικής μουσικής σε κάθε ηλικιακό επίπεδο εκτός από αυτό των 8 ετών. Τα αποτελέσματα από αυτά τα τεστ φαίνονται στον Πίνακα 3.

Επειδή δεν βρέθηκε στατιστική σημαντικότητα, τα αποτελέσματα της έρευνας πρέπει να ερμηνευθούν με προσοχή. Το ενδεχόμενο να είναι η μέθοδος Suzuki περισσότερο αποτελεσματική για την ανάπτυξη της τονικής και συνολικής μουσικής δεκτικότητας πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω. Το γεγονός ότι στη μέθοδο Suzuki η διδασκαλία είναι περισσότερο επικεντρωμένη και εξατομικευμένη και περιλαμβάνει σε καθημερινή βάση μουσική ακρόαση και συμμετοχή των γονιών στη μουσική μάθηση, είναι πιθανοί λόγοι για τους οποίους μπορεί όντως η μέθοδος αυτή να είναι πιο αποτελεσματική για την ανάπτυξη της τονικής και συνολικής μουσικής δεκτικότητας.

Στα ατομικά μαθήματα, οι δάσκαλοι που διδάσκουν με τη μέθοδο Suzuki έχουν τη δυνατότητα να παρατηρήσουν τον κάθε μαθητή και να τον διδάξουν με βάση τις δικές του ιδιαίτερες ανάγκες. Η εξατομίκευση της διδασκαλίας δεν μπορεί τόσο εύκολα να επιτευχθεί μέσα σε ένα συνηθισμένο σχολικό μουσικό πρόγραμμα όπου η μουσική διδασκαλία απευθύνεται συνήθως στο μέσο μαθητή. Η συνεχής ακρόαση του ρεπερτορίου της μεθόδου Suzuki από τους αρχάριους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και κομματιών που είναι πιο προχωρημένα και

πλούσια τονικά σε σχέση με το δικό τους ρεπερτόριο, στα ομαδικά μαθήματα, στις συναυλίες και στο σπίτι, θα μπορούσε επίσης να είναι ένας πιθανός παράγοντας για την μεγαλύτερη τονική ανάπτυξη των μαθητών της μεθόδου αυτής σε σχέση με τους μαθητές γενικής μουσικής. Θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνηθούν στο μέλλον οι επιδράσεις της διδασκαλίας με τη μέθοδο Suzuki στην τονική δεκτικότητα μαθητών των οποίων η μουσική ακρόαση περιλαμβάνει τραγούδια σε μείζοντα, ελάσσονα και άλλους τρόπους (δώριο, λύδιο, μιξολύδιο, λόκριο κλπ.), και όχι σε μείζονα τρόπο στον οποίο κατά κόρο εκτίθενται με το υπάρχον ρεπερτόριο οι μαθητές της μεθόδου Suzuki. Όπως φαίνεται από την έλλειψη στατιστικής σημαντικότητας στα αποτελέσματα, χρειάζεται να γίνει περισσότερη έρευνα προκειμένου να ελεγχθεί η εγκυρότητα των συμπερασμάτων στην παρούσα μελέτη και προκειμένου να διαπιστωθούν οι παράγοντες που συμβάλλουν σε μεγαλύτερη τονική ανάπτυξη των μαθητών της μεθόδου Suzuki, εφόσον το εύρημα αυτό όντως ισχύει.

Εξαιτίας της έλλειψης στατιστικής σημαντικότητας στα ευρήματα σχετικά με την ανάπτυξη της ρυθμικής δεκτικότητας των μαθητών Suzuki, περαιτέρω έρευνες είναι απαραίτητες προκειμένου να διερευνηθούν οι λόγοι για τους οποίους η ρυθμική διδασκαλία στη μέθοδο Suzuki είναι λιγότερο αποτελεσματική σε σχέση με τη ρυθμική διδασκαλία που λαμβάνει χώρα στα πλαίσια ενός γενικού μουσικού προγράμματος για την ανάπτυξη της ρυθμικής δεκτικότητας των μαθητών. Μπορεί να υποθέσει κανείς ότι η περίοδος διδασκαλίας στην συγκεκριμένη έρευνα δεν ήταν αρκετά μεγάλη ώστε να φανούν καθαρά οι επιδράσεις της διδασκαλίας Suzuki πάνω στη ρυθμική δεκτικότητα των μαθητών. Η μεγάλη έμφαση στη μάθηση της λεπτής κινητικότητας και των τεχνικών χειρισμών που απαιτούνται για το κράτημα ενός οργάνου στα πρώτα στάδια εκμάθησης του οργάνου αυτού μπορεί να είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει το πόσο σύντομα φαίνονται οι επιδράσεις της διδασκαλίας Suzuki πάνω στη μεταβαλλόμενη ρυθμική δεκτικότητα των μαθητών. Επίσης, η σχετικά περιορισμένη ρυθμική διδασκαλία που προσφέρεται στους μαθητές κατά το πρώτο εξάμηνο των σπουδών τους, κατά το οποίο η διδασκαλία επικεντρώνεται στην εκμάθηση ενός τραγουδιού και 4 ρυθμικών παραλλαγών του σε δίσημο μέτρο, είναι πιθανό να είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει σε χαμηλότερη ρυθμική δεκτικότητα για τους μαθητές Suzuki σε σύγκριση με τους μαθητές γενικής μουσικής ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας.

Είναι σημαντικό επίσης να σημειωθεί ότι στην παρούσα ερευνητική μελέτη, όλοι οι μαθητές γενικής μουσικής διδάσκονταν από τον ίδιο εκπαιδευτικό της μουσικής, πράγμα το οποίο μπορεί να δημιουργήσει έναν άλλο παράγοντα επίδρασης, τον δάσκαλο. Είναι σημαντικό να σχεδιαστούν και να εκπονηθούν έρευνες που χρησιμοποιούν μεγαλύτερες περιόδους διδασκαλίας και αρκετά

μουσικά προγράμματα και μουσικοδιδασκάλους δημοσίων σχολείων ώστε να αποφευχθεί η οποιαδήποτε επίδραση από τον διδάσκοντα, προκειμένου να διερευνηθούν επαρκώς και να διαπιστωθούν οι επιδράσεις της μεθόδου Suzuki συγκριτικά με τις επιδράσεις της γενικής μουσικής διδασκαλίας στη μουσική δεκτικότητα των μαθητών.

	n	Suzuki μαθητές		Μαθητές γενικής μουσικής		t value
		M	SD	M	SD	
Ηλικία						
5 ετών						
Τονικό σκορ	11	30.73	5.46	28.54	3.80	-1.12
Ρυθμικό	15	26.33	4.89	26.67	4.85	.22
Συνολικό	12	57.17	8.83	53.25	5.41	-1.71
6 ετών						
Τονικό σκορ	3	38.67	1.15	39.67	.58	1.00
Ρυθμικό	3	35.33	.58	32.67	2.08	-3.02
Συνολικό	3	74.00	1.00	71.00	5.57	-.87
7 ετών						
Τονικό σκορ	6	37.50	2.07	37.17	2.32	-.30
Ρυθμικό	6	34.00	2.28	33.83	5.27	-.08
Συνολικό	6	71.50	3.27	71.33	2.87	-.14
8 ετών						
Τονικό σκορ	5	37.00	2.55	39.60	.55	2.52
Ρυθμικό	5	31.80	4.32	32.80	3.42	.33
Συνολικό	4	67.75	7.41	71.25	3.59	1.50
p > .05						

Πίνακας 3. Το t Τεστ ανά Ηλικιακό Επίπεδο για Δείγματα Εξισωμένα Κατά Ζεύγη Ανάμεσα στους μαθητές Suzuki και στους Μαθητές Γενικής Μουσικής ως προς τα σκορ στο PMMA μετά τη διδασκαλία

Τέλος, είναι πιθανό να μην υφίστανται όντως σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι δύο διδακτικές προσεγγίσεις επηρεάζουν την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας. Στην περίπτωση αυτή, ο ισχυρισμός του Gordon (1986) ότι "τα παιδιά που επέλεξαν να μην μάθουν ένα μουσικό όργανο δεν υστερούσαν από άποψη μουσικής δεκτικότητας ως ομάδα συγκριτικά με τα παιδιά που είχαν επιλέξει να μάθουν κάποιο όργανο" (σελ. 107) επιβεβαιώνεται. Η περαιτέρω έρευνα θα βοηθήσει στο να διασαφηνιστούν οι επιδράσεις της διδασκαλίας Suzuki στην μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και στο να διαπιστωθεί ποιοι από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω

επιρεάζουν και με ποιους τρόπους την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας των μαθητών που διδάσκονται με τη μέθοδο Suzuki.

Η Προβλεπτική Εγκυρότητα των Δεικτών (σκορ) στο PMMA

Στο τέλος της διδακτικής περιόδου των 22 εβδομάδων, οι οργανικές εκτελέσεις των μαθητών της πειραματικής ομάδας (ομάδα Suzuki) βαθμολογήθηκαν από τρεις ανεξάρτητους κριτές ως προς την Τονική Ακρίβεια, το Ρυθμό, και την Έκφραση. Έτσι, κάθε μαθητής είχε τέσσερις βαθμούς (Τονική Ακρίβεια, Ρυθμός, Έκφραση, Συνολική βαθμολογία) από κάθε έναν κριτή. Η αξιοπιστία μεταξύ των κριτών υπολογισμένες με βάση τον συντελεστή συσχέτισης a ήταν 0,96 για την Τονική Ακρίβεια, 0,96 για το Ρυθμό, 0,97 για την Έκφραση και 0,98 για τη συνολική βαθμολογία της εκτελεστικής απόδοσης, φανερώνοντας έτσι έναν υψηλό βαθμό συμφωνίας μεταξύ των τριών κριτών.

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα σκορ των μαθητών της πειραματικής ομάδας στο PMMA πριν τη διδασκαλία προέβλεψαν την εκτελεστική επίδοση των μαθητών αυτών ύστερα από 22 εβδομάδες διδασκαλίας, τα Τονικά, Ρυθμικά και Συνολικά σκορ στο PMMA των μαθητών Suzuki στην αρχή της διδακτικής περιόδου συσχέτιστηκαν με τις βαθμολογίες της εκτελεστικής τους επίδοσης στο τέλος της διδακτικής περιόδου με βάση τον συντελεστή συσχέτισης Pearson (Pearson Product-Moment correlation). Ο συσχετισμός έγινε μεταξύ των παραπάνω σκορ και των βαθμολογιών της οργανικής επίδοσης των μαθητών για την Τονική Ακρίβεια, το Ρυθμό, και την Έκφραση καθώς και τη Συνολική Βαθμολογία της οργανικής εκτέλεσης των μαθητών Suzuki, μετά την συγχώνευση σε μία βαθμολογία των τριών βαθμολογιών (μία για κάθε κριτή) για κάθε διάσταση της εκτελεστικής επίδοσης.

Διαπιστώθηκε ότι τα Τονικά και Συνολικά σκορ των μαθητών της πειραματικής ομάδας στο PMMA πριν τη διδασκαλία προέβλεψαν τα σκορ οργανικής επίδοσης των μαθητών ως προς την Τονική Ακρίβεια, Ρυθμό, Έκφραση καθώς και τα Συνολικά σκορ. Βρέθηκε επίσης ότι τα προ της διδασκαλίας Ρυθμικά σκορ των μαθητών στο PMMA προέβλεψαν τα σκορ οργανικής επίδοσης των μαθητών ως προς το Ρυθμό, την Έκφραση καθώς και τα Συνολικά σκορ οργανικής επίδοσης (βλέπε Πίνακα 4). Ο πιο υψηλός συντελεστής προγνωστικής εγκυρότητας (0,67) βρέθηκε ανάμεσα στα προ της διδασκαλίας Τονικά σκορ στο PMMA και στα Συνολικά σκορ οργανικής επίδοσης, ενώ ο πιο χαμηλός (0,30) ήταν αυτός ανάμεσα στα προ της διδασκαλίας Ρυθμικά σκορ στο PMMA και στα σκορ οργανικής επίδοσης ως προς την Τονική Ακρίβεια. Ένα ασυνήθιστο εύρημα ήταν το ότι τα τονικά σκορ στο PMMA βρέθηκαν να προβλέπουν τη ρυθμική επίδοση στην οργανική εκτέλεση σε υψηλότερο βαθμό (0,63) απ' ό,τι την επίδοση ως προς την Τονική

Ακρίβεια (0,60). Ο Woodruff (1984) είχε βρει ότι τα Ρυθμικά σκορ στο PMMA των παιδιών ενός από τα νηπιαγωγεία που συμμετείχαν στην έρευνά του προέβλεπαν την επίδοση ως προς την Τονική Ακρίβεια σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι τη Ρυθμική επίδοση στην οργανική εκτέλεση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συντελεστές εσωτερικής συνάφειας των μερών του τεστ στην παρούσα έρευνα (Πίνακας 5) έδειξαν ότι κάθε υποτέστ του PMMA μέτρησε μία μοναδική (αποκλειστική) διάσταση της μεταβαλλόμενης μουσικής δεκτικότητας, το εύρημα αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα. Περαιτέρω διερεύνηση είναι απαραίτητη προκειμένου να διαπιστωθεί εάν το συγκεκριμένο εύρημα ήταν μία ανωμαλία των δεδομένων, ή αποτέλεσμα των επιδράσεων της διδασκαλίας, ή ακόμη μία δυσλειτουργία του τεστ μουσικής δεκτικότητας στην παρούσα μελέτη.

PMMA	n	Σκορ εκτελεστικής επίδοσης			Συνολικό
		Τονική Ακρίβεια	Ρυθμός	Έκφραση	
Τονικό σκορ	25	.60**	.63**	.61**	.67**
Ρυθμικό	26	.30	.57**	.48**	.50**
Συνολικό	25	.49**	.65**	.61**	.65**

** Η συνάφεια είναι σημαντική στο επίπεδο .01 (μονής κατεύθυνσης)

Πίνακας 4. Συντελεστές Προβλεπτικής Εγκυρότητας του PMMA

	Τονικό	Ρυθμικό	Συνολικό
5 ετών			
Τονικό	-	.61 (.45)	.92 (.76)
Ρυθμικό	.61 (.45)	-	.88 (.57)
Συνολικό	.92 (.76)	.88 (.57)	-
6 ετών			
Τονικό	-	.38 (.49)	.80 (.84)
Ρυθμικό	.38 (.49)	-	.86 (.82)
Συνολικό	.80 (.84)	.86 (.82)	-
7 ετών			
Τονικό	-	.41 (.51)	.81 (.89)
Ρυθμικό	.41 (.51)	-	.87 (.88)
Συνολικό	.81 (.89)	.87 (.88)	-
8 ετών			
Τονικό	-	-.15 (.49)	.49 (.85)
Ρυθμικό	-.15 (.49)	-	.79 (.89)
Συνολικό	.49 (.85)	.79 (.89)	-

Πίνακας 5. Δείκτες Εσωτερικής Συνάφειας των Σκορ Πριν τη Διδασκαλία στα Υποτέστ του PMMA (Σημ.: Οι αριθμοί στις παρενθέσεις αναγράφουν τους δείκτες εσωτερικής συνάφειας των υποτέστ που αναγράφονται στο εγχειρίδιο του PMMA)

Για λόγους σύγκρισης, οι συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας του PMMA που αναφέρονται στο εγχειρίδιο του τεστ παρουσιάζονται στον Πίνακα 6. Οι δείκτες αυτοί προέκυψαν από μία μακροπρόθεσμη (ενός έτους) μελέτη προβλεπτικής εγκυρότητας στην οποία οι συμμετέχοντες ήταν μαθητές ηλικίας 7 και 8 χρόνων από το Plymouth Meeting της Πενσυλβάνια των Η.Π.Α. (Gordon, 1986). Παρόλο που στην παρούσα έρευνα τα Συνολικά σκορ οργανικής επίδοσης των μαθητών και τα σκορ επίδοσης ως προς την Τονική Ακρίβεια και την Έκφραση προβλέφθηκαν από τα Τονικά, Ρυθμικά και Συνολικά σκορ του PMMA σε χαμηλότερο βαθμό από ότι στη μελέτη στο Plymouth Meeting, στην παρούσα έρευνα τα Ρυθμικά σκορ οργανικής επίδοσης προβλέφθηκαν από τα σκορ του PMMA σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι στην έρευνα του Gordon.

PMMA	n	Τονική Ακρίβεια	Ρυθμός	Έκφραση	Συνολικό
Τονικό σκορ	26	.75	.50	.71	.78
Ρυθμικό	26	.66	.37	.54	.58
Συνολικό	26	.74	.42	.68	.73

Πίνακας 6. Συντελεστές Προβλεπτικής Εγκυρότητας του PMMA που αναφέρονται μέσα στο εγχειρίδιο του PMMA

Το γεγονός ότι τα σκορ στο PMMA βρέθηκε να προβλέπουν την εκτελεστική επίδοση στο όργανο επεκτείνει και επιβεβαιώνει την προβλεπτική εγκυρότητα του PMMA όπως αυτή αναφέρεται στη μελέτη του Plymouth Meeting (Gordon, 1986) και στη μελέτη του Woodruff (1984). Το γεγονός ότι οι συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας για τα Τονικά και Συνολικά σκορ στην παρούσα έρευνα ήταν ελαφρώς χαμηλότεροι από αυτούς που αναφέρονται στο εγχειρίδιο του PMMA μπορεί να οφείλεται σε μία πληθώρα παραγόντων. Αρχικά, στη μελέτη του Gordon, το δείγμα αποτελούνταν από μαθητές μερικοί από τους οποίους δεν ήταν αρχάριοι αλλά είχαν ήδη παρακολουθήσει μαθήματα βιολιού για έναν ολόκληρο χρόνο όταν άρχισε η έρευνα. Επίσης, η περίοδος διδασκαλίας στην έρευνα του Gordon ήταν ένας ολόκληρος χρόνος ενώ στην παρούσα μελέτη μόνο 22 εβδομάδες. Το μεγαλύτερο διάστημα διδασκαλίας και η συμμετοχή στο δείγμα του Gordon μαθητών που ήδη λάμβαναν διδασκαλία στο βιολί για ένα χρόνο όταν άρχισε η έρευνα, είναι πιθανό να συνέβαλαν σε υψηλότερους συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας στην έρευνα του Gordon σε σχέση με την παρούσα μελέτη, δεδομένου ότι οι μεγαλύτερες περιόδους διδασκαλίας παρέχουντο περιθώριο χρόνου στους μαθητές να επιτύχουν πλησιέστερα στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Επίσης, το γεγονός ότι στη μελέτη του Gordon το δείγμα αποτελούνταν από μαθητές 7 και 8 χρόνων, ενώ στην παρούσα μελέτη

από μαθητές 5-8 χρόνων, μπορεί να επηρέασε τους συντελεστές προγνωστικής εγκυρότητας στις δύο μελέτες. Οι επτάχρονοι και οκτάχρονοι μαθητές έχουν περισσότερες πιθανότητες, με βάση την ηλικία και μόνο, σε σχέση με τους πεντάχρονους και εξάχρονους μαθητές, να επιτύχουν πλησιέστερα στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους, εξαιτίας του ότι μέχρι να φτάσουν στην ηλικία των 7 ή 8 χρόνων έχουν εκτεθεί στα μουσικά ερεθίσματα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Το γεγονός ότι στην παρούσα έρευνα η Ρυθμική επίδοση στο όργανο προβλέφθηκε από τα σκορ στο PMMA καλύτερα από ότι στη μελέτη του Gordon μπορεί να αποδοθεί σε πιθανές διαφορές στη ρυθμική διδασκαλία που δόθηκε στους μαθητές στα πλαίσια των δύο αυτών ερευνών.

Οι συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας που βρέθηκαν στην παρούσα μελέτη, ήταν, με εξαίρεση των Τονικών σκορ στο PMMA, υψηλότεροι από εκείνους που βρήκε ο Woodruff (1984). Αυτό πιθανότατα οφείλεται στη μεγαλύτερη διάρκεια της διδακτικής περιόδου στην παρούσα μελέτη. Ωστόσο, η σύγκριση των συντελεστών που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα με αυτών του Woodruff (1984) θα έπρεπε να γίνει προσεκτικά εξαιτίας του περιορισμένου δείγματός του (παιδιά νηπιαγωγείο μόνο) και τα αντιφατικά ευρήματα σχετικά με την προβλεπτική ισχύ των Ρυθμικών σκορ του PMMA που βρέθηκαν στην έρευνά του.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα συμπεριελάμβανε όλες τις ηλικίες για τις οποίες είναι κατάλληλο το PMMA, σε αντίθεση με την έρευνα του Gordon (1986) στην οποία συμμετείχαν παιδιά ηλικίας 7 και 8 ετών μόνο και την έρευνα του Woodruff (1984) όπου συμμετείχαν μόνο παιδιά νηπιαγωγείου. Κατά συνέπεια, οι συντελεστές προβλεπτικής εγκυρότητας που βρέθηκαν στην έρευνα που περιγράφεται επιβεβαιώνουν την εγκυρότητα αυτών που αναφέρονται στο εγχειρίδιο του PMMA, καθώς αντιπροσωπεύουν την δύναμη του PMMA να προβλέψει την εκτελεστική επίδοση παιδιών ηλικίας 5 ως 8 ετών σε έγχορδα όργανα (βιολί, τσέλο).

Η επίδραση της Προσχολικής Μουσικής Αγωγής στα Μελλοντικά Εκτελεστικά Επιτεύγματα

Προκειμένου να αποσαφηνιστεί η επίδραση της προσχολικής μουσικής διδασκαλίας στη μελλοντική εκτελεστική επίδοση στο όργανο, οι μαθητές Suzuki των οποίων οι εκτελέσεις ηχογραφήθηκαν και βαθμολογήθηκαν, κατηγοριοποιήθηκαν είτε ως "παιδιά που είχαν λάβει μουσική διδασκαλία πριν την ηλικία των 5 ετών" (Ομάδα 1, $n = 21$), είτε ως "παιδιά που δεν είχαν λάβει καμία μουσική διδασκαλία πριν την ηλικία των 5 ετών" (Ομάδα 2, $n = 3$). Διενεργήθηκε έλεγχος *t* τεστ για ανεξάρτητα δείγματα προκειμένου να

επιβεβαιωθεί ότι η Ομάδα 1 δεν διέφερε σημαντικά σε μέσο όρο ηλικίας και επιπέδου μουσικής δεκτικότητας πριν τη διδασκαλία από την Ομάδα 2, έτσι ώστε να είναι εφικτός ο συνολικός υπολογισμός των διαφορών των δύο ομάδων ως προς την εκτελεστική επίδοση. Στατιστική ανάλυση για κάθε ηλικία δεν ήταν φυσικά δυνατή εξαιτίας του εξαιρετικά μικρού αριθμού ατόμων στις ομάδες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές των Ομάδων 1 και 2 δεν διέφεραν σημαντικά ως προς το μέσο όρο ηλικίας και μουσικής δεκτικότητας, όπως αυτή δηλώνεται μέσα από τα σκορ των μαθητών στο PMMA πριν τη διδασκαλία (βλέπε Πίνακα 7).

	<u>Έλαβαν διδασκαλία</u>			<u>Δεν έλαβαν διδασκαλία</u>			<u>t value</u>
	<u>n</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>n</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	
Ηλικία	21	6.14	1.38	3	5.00	1.00	1.75
<u>Υποτέστ</u>							
Τονικό σκορ	20	32.00	6.74	3	27.67	6.03	1.05
Ρυθμικό	21	28.62	5.62	3	27.33	3.78	.38
Συνολικό	20	61.00	11.65	3	55.00	9.54	.84
p > .05							

Πίνακας 7. Το *t* Τεστ ως προς την Ηλικία και τα προ-της Διδασκαλίας σκορ στο PMMA μεταξύ της Ομάδας 1 και της Ομάδας 2

Επίσης, διενεργήθηκε έλεγχος *t* τεστ για ανεξάρτητα δείγματα προκειμένου να καθορισθεί εάν τα σκορ οργανικής επίδοσης της Ομάδας 1 ως προς την Τονική Ακρίβεια, Ρυθμό, Έκφραση και το Σύνολό τους διέφεραν σημαντικά από τα αντίστοιχα σκορ της Ομάδας 2. Το τεστ διενεργήθηκε για επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας διπλής κατεύθυνσης 5% ($\alpha = .05$).

Τα αποτελέσματα (βλέπε Πίνακα 8) έδειξαν ότι οι μαθητές Suzuki της Ομάδας 1 έτειναν να έχουν υψηλότερες βαθμολογίες ως προς την Τονική Ακρίβεια, Ρυθμό, και Έκφραση καθώς και Συνολική βαθμολογία συγκριτικά με τους μαθητές της Ομάδας 2, παρόλο που οι διαφορές αυτές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές. Σημειωτέον ότι η μεγάλη διαφορά στο μέγεθος των δειγμάτων ανάμεσα στην Ομάδα 1 (21 άτομα) και στην Ομάδα 2 (3 άτομα) γεννά ερωτηματικά σχετικά με την εγκυρότητα των στατιστικών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τα *t* τεστ. Επιπλέον, με ένα τόσο μικρό δείγμα θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να βρεθεί στατιστική σημαντικότητα, εκτός αν οι διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων ήταν υπερβολικές.

	Έλαβαν διδασκαλία (n = 21)		Δεν έλαβαν διδασκαλία (n = 3)		t value
	M	SD	M	SD	
<u>Επίδοση</u>					
Τονική Ακρίβεια	3.52	1.14	3.44	1.83	.10
Ρυθμός	3.19	1.10	2.67	.58	.80
Έκφραση	2.97	1.32	2.22	1.07	.93
Συνολικό	9.68	3.25	8.33	3.48	.67
p > .05					

Πίνακας 8. Το t Τεστ στα Σκορ Εκτελεστικής Επίδοσης ανάμεσα στην Ομάδα 1 και την Ομάδα 2

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές που είχαν λάβει προσχολική μουσική διδασκαλία έτειναν να έχουν υψηλότερες επιδόσεις στο όργανο σε σχέση με τα παιδιά που δεν είχαν λάβει τέτοια διδασκαλία. Παρόλο που η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική, πρέπει κανείς να λαμβάνει υπόψη ότι με τόσο μικρές ομάδες ως προς τον αριθμό ατόμων (21 άτομα για την Ομάδα 1, 3 άτομα για την Ομάδα 2) θα ήταν πολύ δύσκολο να βρεθεί στατιστική σημαντικότητα. Επίσης, η διαφορά μεγέθους μεταξύ των δύο ομάδων γεννά ερωτήματα για την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από το τεστ σημαντικότητας.

Παρόλα τα παραπάνω αξ σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με τα ευρήματα της Moore (1973) σύμφωνα με τα οποία οι μουσικές εμπειρίες που λαμβάνουν οι μαθητές μέσα σε ένα νηπιαγωγείο ή εκκλησιαστικό σχολείο συσχετίζονται στενά με τις τονικές και ρυθμικές αποκρίσεις τους. Τα ευρήματα συμβαδίζουν επίσης με αυτά του Mitchell (1985) σύμφωνα με τα οποία υπάρχει ένας συσχετισμός ανάμεσα στις οργανωμένες μουσικές εμπειρίες που έχουν τα παιδιά ως την ηλικία των 5 χρόνων και τα Τονικά σκορ τους στο PMMA.

Δεν αναμενόταν από την ερευνήτρια στην παρούσα έρευνα να υπάρχει τέτοια μεγάλη πλειοψηφία παιδιών από την ομάδα Suzuki που να έχουν λάβει μαθήματα μουσικής πριν την ηλικία των 5 χρόνων. Αυτό, ωστόσο, δείχνει ότι οι γονείς που ασχολούνται με την μουσική εκπαίδευση των παιδιών τους, όπως οι γονείς που εγγράφουν τα παιδιά τους σε ένα πρόγραμμα Suzuki, είναι ευαισθητοποιημένοι σχετικά με τη σπουδαιότητα της προσχολικής μουσικής αγωγής για τη μουσική ανάπτυξη των παιδιών τους και προσπαθούν να παρέχουν στα παιδιά τους τέτοιου είδους εμπειρίες από πολύ μικρές ηλικίες.

Ένας άλλος λόγος για την έλλειψη στατιστικής σημαντικότητας μεταξύ των δύο ομάδων παιδιών (εφόσον το εύρημα αυτό είναι έγκυρο), θα μπορούσε να είναι οι επιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος. Είναι πιθανό οι μαθητές που δεν είχαν λάβει μαθήματα μουσικής πριν την ηλικία των 5 χρόνων να μην

υστερούσαν ως προς τα μουσικά ερεθίσματα που δέχθηκαν σε σχέση με παιδιά που είχαν λάβει μαθήματα μουσικής πριν την ηλικία των 5 χρόνων. Οι γονείς τους, άνθρωποι που ενδιαφέρονται για τη μουσική εκπαίδευση των παιδιών τους, όπως άλλωστε φαίνεται από το γεγονός ότι τα έγραψαν αργότερα σε ένα πρόγραμμα Suzuki, πιθανόν να τα περιέβαλλαν με ένα πλούσιο μουσικό περιβάλλον κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της ζωής τους, με το να τους τραγουδούν, να παίζουν ρυθμικά παιχνίδια και ηχογραφημένη μουσική για τα παιδιά, να πηγαίνουν μαζί τους σε συναυλίες ή να τα αφήνουν να παρακολουθούν τα μουσικά μαθήματα και τη μουσική μελέτη των μεγαλύτερων σε ηλικία αδερφών τους. Αρκετές έρευνες (Jenkins, 1976; Manturzevska, 1990; Sosniak, 1985; Howe et al. 1995) έχουν δείξει ότι το οικογενειακό περιβάλλον είναι ο παράγοντας που μπορεί να προβλέψει περισσότερο από κάθε άλλον τη μελλοντική μουσική επιτυχία των παιδιών. Η Jenkins (1976) βρήκε ότι οι παράγοντες που σχετίζονταν πιο στενά με τη μουσική ανάπτυξη παιδιών ηλικίας 2 και 3 χρόνων και τις μουσικές αποκρίσεις παιδιών α΄ τάξης δημοτικού ήταν οι συχνές ευκαιρίες που έχει το παιδί α) να ακούει άτομα να τραγουδούν μέσα στο σπίτι, β) να τραγουδά μαζί με άλλα μέλη της οικογένειάς του, ιδιαίτερα με τη μητέρα και τα μεγαλύτερα αδέρφια. Ο Gordon (1976), ο οποίος διερεύνησε τη σχέση διαφόρων περιβαλλοντικών παραγόντων με τη μουσική δεκτικότητα και τα σκορ μουσικών επιδόσεων των παιδιών, βρήκε ότι διάφοροι παράγοντες (π.χ. "τα παιδιά τραγουδούν ή παίζουν μουσική" και "υπάρχει πιάνο στο σπίτι") επιδρούν σημαντικά στα μουσικά επιτεύγματα των παιδιών.

Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να συνέβαλε σε μη σημαντικές στατιστικά διαφορές στη οργανική μουσική επίδοση μεταξύ παιδιών που είχαν συμμετάσχει σε μαθήματα μουσικής πριν την ηλικία των 5 χρόνων και παιδιών που δεν είχαν συμμετάσχει, είναι ο αριθμός των μαθημάτων στα οποία είχαν λάβει μέρος πριν αρχίσουν τα μαθήματα Suzuki. Οι μαθητές είχαν κατηγοριοποιηθεί ως "μαθητές που είχαν μουσική διδασκαλία πριν την ηλικία των 5 χρόνων" αν είχαν συμμετάσχει για ένα εξάμηνο τουλάχιστον σε τέτοια μαθήματα προσχολικής μουσικής αγωγής. Είναι ωστόσο πιθανό ότι ένα εξάμηνο τέτοιας διδασκαλίας μπορεί να μην είναι αρκετό για να προκαλέσει σημαντικές επιδράσεις στα μελλοντικά εκτελεστικά επιτεύγματα των παιδιών. Παρόλο που οι πληροφορίες σχετικά με τις προσχολικές μουσικές εμπειρίες των παιδιών προέκυψαν από το *Ερωτηματολόγιο Μουσικών Εμπειριών (EME)*, η διερεύνηση της επίδρασης του χρονικού διαστήματος προσχολικής μουσικής αγωγής δεν ήταν στόχος της παρούσας έρευνας και έτσι ο σχεδιασμός της έρευνας δεν έλεγξε κάτι τέτοιο. Κανένας έλεγχος δεν έγινε επίσης ως προς το είδος και την ποιότητα της προσχολικής μουσικής διδασκαλίας στην παρούσα έρευνα.

Η ηλικία κατά την οποία τα παιδιά έλαβαν μουσική διδασκαλία (πριν αρχίσει η διδασκαλία Suzuki) μπορεί επίσης να ήταν ένας παράγοντας που επηρέασε τα

αποτελέσματα. Η συμμετοχή σε μία οργανωμένη τάξη μουσικής στην ηλικία των 2 ετών μπορεί να επηρεάζει διαφορετικά -σε σύγκριση με τη συμμετοχή σε μία οργανωμένη τάξη μουσικής στην ηλικία των 4 ετών- την εκτελεστική επίδοση στο όργανο στην ηλικία των 5 χρόνων ή μετά από αυτή. Ο τρόπος που σχεδιάστηκε η παρούσα έρευνα δεν παρείχε έλεγχο αυτού του παράγοντα διότι η διερεύνηση της επίδρασής του δεν ήταν μέρος των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας μελέτης.

Είναι πάντως πιθανό ότι η ποσότητα, το είδος και η ποιότητα της προσχολικής μουσικής διδασκαλίας, καθώς και η ηλικία του παιδιού κατά την οποία άρχισε η διδασκαλία αυτή, προκάλεσαν αλληλεπιδράσεις που δεν ανιχνεύθηκαν στην παρούσα μελέτη. Περαιτέρω έρευνες είναι απαραίτητες για να καθορίσουν το είδος και την δύναμη αυτών των αλληλεπιδράσεων, έτσι ώστε οι επιδράσεις της μουσικής διδασκαλίας πριν την ηλικία των 5 χρόνων στα μελλοντικά εκτελεστικά επιτεύγματα να καθορισθούν με σαφήνεια.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας προτείνουν ότι η διδασκαλία Suzuki τείνει να βοηθά την ανάπτυξη της τονικής και συνολικής μουσικής δεκτικότητας περισσότερο απ' ό,τι η γενική μουσική διδασκαλία, αλλά δεν είναι τόσο αποτελεσματική όσο αυτή για την ανάπτυξη της ρυθμικής δεκτικότητας των μαθητών. Τα παραπάνω βασίζονται μόνο σε ενδείξεις / τάσεις των δεδομένων καθώς τα σχετικά αποτελέσματα δεν παρουσιάζουν στατιστική σημαντικότητα. Χρειάζεται να συνεχιστούν οι έρευνες με μεγαλύτερα δείγματα και μακρύτερες διδακτικές περιόδους προκειμένου να φανεί εάν οι τάσεις που βρέθηκαν στην παρούσα έρευνα υποδεικνύουν πραγματικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο η διδασκαλία Suzuki επηρεάζει την ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας σε σύγκριση με τη γενική μουσική διδασκαλία. Είναι απαραίτητες επίσης έρευνες στις οποίες η διδακτική περίοδος θα είναι μεγαλύτερη και το PMMA θα δίνεται περισσότερες φορές, προκειμένου να διευκρινιστούν οι βραχυχρόνιες και οι μακροχρόνιες επιδράσεις της διδασκαλίας Suzuki στην ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας, έτσι ώστε να αποκτήσουμε μία πιο σαφή εικόνα του τρόπου με τον οποίο η μέθοδος αυτή επηρεάζει τη μουσική ανάπτυξη.

Συγκριτικές έρευνες που θα χρησιμοποιούν ως πειραματική μεταχείριση ποικίλες διαφοροποιήσεις της ρυθμικής διδασκαλίας της μεθόδου Suzuki και ως μεταχείριση έλεγχο τη συνηθισμένη ρυθμική διδασκαλία, θα προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες στους μουσικοπαιδαγωγούς σχετικά με τρόπους βελτίωσης της αρχικής Suzuki διδασκαλίας. Έρευνες που θα παρέχουν έλεγχο για οποιαδήποτε επιπρόσθετη μουσική διδασκαλία είναι πιθανό να λαμβάνουν οι μαθητές ως μέρος του σχολικού τους προγράμματος είναι απαραίτητες αν

θέλουμε να καθορίσουμε τις επιδράσεις της μεθόδου συγκριτικά με τη γενική μουσική διδασκαλία. Τέλος, επανάληψη της παρούσας έρευνας με μεγαλύτερο αριθμό και ποικιλία τάξεων γενικής μουσικής διδασκαλίας και προγραμμάτων Suzuki ώστε να υπάρχει έλεγχος για τυχόν επιδράσεις του δασκάλου είναι απαραίτητες προκειμένου τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής να είναι γενικεύσιμα.

Τα σκορ στο PMMA βρέθηκε ότι προέβλεπαν την εκτελεστική επίδοση των μαθητών Suzuki. Η παρούσα έρευνα περιελάμβανε 26 μαθητές Suzuki από 5 έως 8 ετών, σε αντίθεση με αυτή του Gordon (1986) που περιελάμβανε μόνο επτάχρονους και οκτάχρονους μαθητές, και την έρευνα του Woodruff (1984) που περιελάμβανε μόνο παιδιά νηπιαγωγείου. Παρόλα αυτά, το δείγμα της παρούσας έρευνας δεν ήταν αρκετά μεγάλο ώστε να επιτρέψει τον υπολογισμό συντελεστών προβλεπτικής εγκυρότητας ξεχωριστά για κάθε ηλικιακό επίπεδο. Μελέτες της προβλεπτικής εγκυρότητας του PMMA με μεγαλύτερα δείγματα μαθητών ηλικίας 5 ως 8 χρόνων θα επιτρέψουν τον καθορισμό της προβλεπτικής δύναμης του PMMA για κάθε ξεχωριστό ηλικιακό επίπεδο.

Τέλος, βρέθηκε ότι οι μαθητές Suzuki που είχαν λάβει προσχολική μουσική διδασκαλία έτειναν να παίζουν καλύτερα από ότι οι μαθητές που δεν έλαβαν τέτοια διδασκαλία. Το μικρό μέγεθος του δείγματος, ωστόσο, μαζί με την ανισότητα μεγέθους των δειγμάτων στις δύο ομάδες εμπόδισαν την εύρεση στατιστικής σημαντικότητας και την ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων. Επιπλέον, στην παρούσα έρευνα δεν υπήρξε κανένας έλεγχος για τη διάρκεια, το είδος και την ποιότητα της προσχολικής μουσικής διδασκαλίας, ή για την φάση της βρεφικής/παιδικής ηλικίας κατά την οποία το παιδί λαμβάνει τέτοια μουσική διδασκαλία. Είναι πιθανό ότι μερικοί από τους παραπάνω παράγοντες ή και όλοι δημιουργούν αλληλεπιδράσεις - που δεν ανιχνεύθηκαν στην παρούσα έρευνα - ως προς τον τρόπο με τον οποίο η μουσική διδασκαλία πριν την ηλικία των 5 χρόνων επηρεάζει τα μελλοντικά εκτελεστικά επιτεύγματα. Εάν επιθυμούμε να ορίσουμε με σαφήνεια τη σπουδαιότητα της μουσικής διδασκαλίας στην βρεφική και παιδική ηλικία για τη μελλοντική μουσική επιτυχία, χρειαζόμαστε περαιτέρω έρευνες οι οποίες να χρησιμοποιούν μεγαλύτερα δείγματα και να παρέχουν έλεγχο για τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Παρόλο που σε δύο από τα τρία ερευνητικά ερωτήματα που διερευνήθηκαν στα πλαίσια της παρούσας έρευνας δεν βρέθηκε στατιστική σημαντικότητα, ωστόσο αποκαλύφθηκαν ενδιαφέρουσες τάσεις σε σημαντικά ζητήματα της μουσικής ανάπτυξης. Περισσότερες έρευνες είναι απαραίτητες για την διερεύνηση της επίδρασης της διδασκαλίας Suzuki στην ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας και της σημασίας των οργανωμένων προσχολικών μουσικών εμπειριών για τη μελλοντική μουσική επιτυχία. Δίδεται η ευχή τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας να δώσουν ερεθίσματα για περαιτέρω διερεύνηση έτσι

ώστε να εδραιωθεί η σπουδαιότητα των πρώιμων μουσικών εμπειριών και να καθορισθούν με σαφήνεια οι επιδράσεις της διδασκαλίας Suzuki, προκειμένου να προκύψουν ασφαλή συμπεράσματα για παράγοντες που επηρεάζουν τη μουσική ανάπτυξη των μαθητών.

Βιβλιογραφία

- Brand, M. (1986). Relationship between home musical environment and selected musical attributes of second-grade children. *Journal of Research in Music Education*, 34(2), 111-120.
- Brokaw, J. P. (1983). The extend to which parental supervision and other selected factors are related to achievement of musical and technical-physical characteristics by beginning instrumental music students. *Dissertation Abstracts International*, 43, 3252.
- Doan, G. R. (1973). An investigation of the relationship between parental involvement and the performance ability of violin students. *Dissertation Abstracts International*, 34, 5226.
- Flohr, J. W. (1981). Short-term music instruction and young children's developmental music aptitude. *Journal of Research in Music Education*, 29, 219-223.
- Forsythe, R. (1985). The development and implementation of a computerized pre-school measure of musical audiation (Doctoral dissertation, Case Western Reserve University, 1984). *Dissertation Abstracts International*, 45, 2433.
- Gordon, E. E. (1967). *A three-year study of the musical aptitude profile*. Iowa City, IA: The University of Iowa.
- Gordon, E. E. (1976). *Tonal and rhythm patterns: An objective analysis*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Gordon, E. E. (1979). *Primary Measures of Music Audiation*. Chicago, IL: G.I.A. Publications.
- Gordon, E. E. (1980). Developmental music aptitude among inner-city primary children. *Bulletin of the Council on Research in Music Education*, 63, 25-30.
- Gordon, E. E. (1986). *Manual for the Primary Measures of Music Audiation and the Intermediate Measures of Music Audiation*. Chicago, IL: G.I.A. Publications.
- Gordon, E. E. (1989). *Audie: A game for understanding and analyzing your child's music potential*. Chicago, IL: G.I.A. Publications.
- Gordon, E. E. (1990). *A music learning theory for newborn and young children*. Chicago, IL: G.I.A. Publications.
- Howe, M. J., Davidson, J. W., Moore, D. G. , and Sloboda, J. A. (1995). Are there early childhood signs of musical ability? *Psychology of Music*, 23, 162-176.
- Jenkins, J. M. D. (1976). The relationship between maternal parents' musical experience and the musical development of two- and three-year old girls. *Dissertation Abstracts International*, 37, 7015.
- Kirkpatrick, W., Jr. (1962). Relationships between the singing ability of pre-kinder-

- garten children and their home environment (Doctoral dissertation, University of Southern California, 1962). *Dissertation Abstracts International*, 23, 886.
- Manturzewski, M. (1990). A biographical study of the life-span development of professional musicians. *Psychology of Music*, 18, 112-139.
- McDonald, J. C. (1987). The application of Edwin Gordon's empirical model of learning sequence to teaching the recorder (Doctoral dissertation, The University of Arizona, 1987). *Dissertation Abstracts International*, 48, 864.
- Mitchell, D. H. (1985). The influences of preschool musical experiences on the development of tonal memory (Doctoral dissertation, University of Southern California, 1985). *Dissertation Abstracts International*, 46, 1223.
- Moore, D. L. (1973). A study of pitch and rhythm responses of five-year-old children in relation to their early musical experiences (Doctoral dissertation, The Florida State University, 1973). *Dissertation Abstracts International*, 34, 6690.
- Sloane, K. D. (1985). Home influences on talent development. In *Developing talent in young people* (ed. B. S. Bloom), pp. 439-476. New York: Ballantine Books.
- Sloboda, J. A. & Howe, M. J. A. (1991). Biographical precursors of musical excellence: An interview study. *Psychology of Music*, 19, 3-21.
- Sosniak, L. A. (1985). Learning to be a concert pianist. In *Developing talent in young people* (ed. B. S. Bloom), pp. 16-67. New York: Ballantine Books.
- Στάμου, Λ. (2001). Η μεταβαλλόμενη μουσική δεκτικότητα και οι "Στοιχειώδεις Μετρήσεις Μουσικής Ακουστικότητας": Ο σκοπός και το περιεχόμενο του τεστ". *Περιοδικό Μουσικοτροπίες*, 38-39, σελ. 90-98.
- Στάμου, Λ. (Οκτώβριος, 2002). Η μουσική διδασκαλία σύμφωνα με τη "μέθοδο εκπαίδευσης ταλέντου του Shinichi Suzuki: Θεμελιώδεις αρχές-προτάσεις για τη βελτίωση της οργανικής μουσικής διδασκαλίας στην Ελλάδα. *Μουσική Εκπαίδευση*, 3(11) Ειδική Έκδοση: Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη, 30 Ιουνίου - 2 Ιουλίου, 2000, σελ. 118-129.
- Στάμου, Λ. (2004). Η επίδραση του μουσικού περιβάλλοντος στα πρώτα χρόνια της ζωής. *Σχέδια στην Πόλη*, 12, σελ. 4-5.
- Stamou, L. (1998). *The Effect of Suzuki Instruction and Early Childhood Music Experiences on Developmental Music Aptitude and Performance Achievement of Beginning Suzuki String Students*. Ph.D. Thesis, Michigan State University, East Lansing, MI, U.S.A.
- Stamou, L. (1998). Suzuki Method and Philosophy: Selected Research Findings and Implications for Teaching. *Sforzando*, 10(3), p. 6-8.
- Stamou, L. (September 2001). Brain and Musical Development Before and After Birth. *Cadenza*, 46(1), p. 47-48.
- Suzuki, S. (1973). *Nurtured by love: The classic approach to Talent Education*. Smithtown, NY: Exposition Press.
- Taggart, C. C. (1997, November). A study of developmental music aptitude. Paper presented at the *New Directions in Music Education: Early Childhood Music*

- Conference, Michigan State University, East Lansing, MI.
- Wendrich, K. A. (1981). Pitch imitation in infancy and early childhood: Observation and implications (Doctoral dissertation, University of Connecticut). *Dissertation Abstracts International*, 41, 5019.
- Woodruff, L. C. (1984). A predictive validity study of the Primary Measures of Music Audiation (Doctoral dissertation, Temple University, 1983). *Dissertation Abstracts International*, 45, 113.
- Zdzinsky, S. F. (1991). Relationships among parental involvement, music aptitude, and musical achievement of instrumental music students. *Journal of Research in Music Education*, 40, 114-125.
- Zdzinsky, S. F. (1992). Relationships among parental involvement and affective outcomes in instrumental music. *Southeastern Journal of Music Education*, 4, 155-163.

Η Λελούδα Στάμου (Ph.D.) είναι μουσικοπαιδαγωγός-ερευνήτρια και διδάσκει ως λέκτορας στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, όπου είναι επίσης επιστημονική υπεύθυνος και βασική εισηγήτρια προγραμμάτων εξειδίκευσης - μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης. Είναι επίσης επιστημονική υπεύθυνος σε Πρόγραμμα Μουσικής Αγωγής Βρεφών και Νηπίων. Εργάστηκε ως Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής του Πολιτειακού Πανεπιστημίου της Νεβάδα, όπου ήταν επίσης διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Προγράμματος Μουσικής Αγωγής Βρεφών, Νηπίων και Παιδιών και συντονίστρια του Προγράμματος Επιμόρφωσης Μουσικοδιδασκάλων με τη Μέθοδο Orff-Schulwerk. Πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Μίτσιγκαν των Η.Π.Α. στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής. Έκανε πρόσθετες ειδικές σπουδές στη Θεωρία της Μουσικής Μάθησης, στο μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα Orff-Schulwerk και στη Διδακτική Μεθοδολογία Μουσικής Suzuki. Δίδαξε μουσική αγωγή και βιολί στο Michigan State University Community Music School και στο Nevada School of the Arts, καθώς και σε ωδεία και μουσικές σχολές στην Ελλάδα. Έχει δημοσιεύσει σε παγκόσμια, αμερικάνικα και ελληνικά περιοδικά και έχει παρουσιάσει επιστημονικές εργασίες σε εθνικά, διεθνή και παγκόσμια συνέδρια. Είναι μέλος αμερικάνικων, ευρωπαϊκών και παγκόσμιων επιστημονικών εταιρειών. Η Λελούδα Στάμου είναι πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση. Είναι επίσης μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *International Journal of Music Education: Practice* (πρώην *Music Education International*). Έχει τιμηθεί με υποτροφίες του Ιδρύματος Α. Ωνάσης και Fulbright.

The effect of Suzuki instruction and early childhood music experiences on developmental music aptitude and performance achievement of beginning Suzuki string students

Lelouda Stamou

The study aimed at investigating a) the effect of Suzuki instruction on developmental music aptitude of beginning Suzuki string students, b) the extent to which students' developmental music aptitudes at the beginning of instruction were predictive of their instrumental performance achievement after 22 weeks of Suzuki instruction, and c) the effect of early childhood music instruction on Suzuki string students' future instrumental performance achievement. The sample consisted of 43 beginning Suzuki string students (experimental group) and 73 general music students (control group) between the ages of 5 and 8 years old. All subjects were pre- and post-tested using Primary Measures of Music Audiation (PMMA). Instruction lasted for 22 weeks and consisted of Suzuki string instruction for the experimental group and general music instruction for the control group. At the end of the 22-week period, 26 Suzuki students were audiotaped and were rated by three independent judges on Intonation, Rhythm, and Expression. Results indicated that Suzuki students tended to have higher post-instruction PMMA Tonal and Composite mean scores and lower Rhythm mean scores than the general music students. None of those differences was, however, found to be statistically significant. Suzuki students' pre-instruction PMMA scores were predictive of their string performance achievement after 22 weeks of instruction. Finally, Suzuki students who had received early childhood music instruction tended to receive higher, although non-significantly so, instrumental performance achievement ratings than students who did not have such instruction. Due to non-significant results, further research is needed if the effects of Suzuki instruction on musical development are to be defined and the importance of early childhood music instruction for future musical success is to be determined.

Lelouda Stamou (Ph.D.) is a music education specialist and researcher. She is teaching as a lecturer at the University of Macedonia, Department of Music Science and Art, where she also directs the music education specialization program. She taught as an assistant professor of music education at the Music Department of the University of Nevada, Las Vegas (UNLV), where she was also director of the University of Nevada Early Childhood Music Program and coordinator of the Orff-Schulwerk Teacher Training Program. She did her doctoral studies in music education at Michigan State University. She also had additional studies in Music Learning Theory, in the Orff-Schulwerk approach, and in the Suzuki Pedagogy and Teaching. She taught music classes, and violin (traditional and Suzuki) at the Michigan State University Community Music School and at the Nevada School of the Arts. She has also taught in conservatories and music schools in Greece. She has published in international, American, and Greek journals and has presented at numerous local, national, and international conferences. She is a member of several professional organizations in the US and internationally. Lelouda Stamou is president of the Greek Society for Music Education (G.S.M.E.). She is a member of the editorial board of International Journal of Music Education: Practice (former Music Education International). She has received scholarships from the A. Onassis Foundation and the Fulbright Foundation.

E-mail: lstamou@uom.gr